

tatarský islám je už ze své podstaty funkční, prověřený časem, a proto nejlépe odpovídající podmínkám v regionu.

Muchametšin se však nespokojuje pouze s výčtem základních charakteristik jednotlivých koncepcí, ale klade si také otázky o funkčnosti těchto myšlenek a poukazuje na jejich nedostatky. Nedá se říci, že by byl zastáncem jedné ze tří předložených koncepcí. Naopak upozorňuje na to, že je třeba ještě velkého úsilí, aby mohlo proběhnout islámské obrození i v teologické rovině.

Vzhledem k tomu, že Muchametšin je v první řadě politolog, zkoumá náboženství zejména v jeho sociálně-ekonomickém a politickém kontextu. To je jistě velice zajímavý pohled. Mám však dojem, že jestli má kniha seznamovat s islámem v Tatarstánu, bylo by užitečné více se věnovat tomu, jak toto náboženství vnímají řadoví občané. Jakou roli hraje v jejich životě, je-li atributem Tatara vyznávání islámu, jaké rituály se v postindustriální společnosti zachovaly do dnešních dnů atp. To totiž také může poukázat na některá specifika tatarského islámu a povede to k lepšímu pochopení jeho výjimečnosti.

I přesto je kniha R. M. Muchametšina výbornou publikací pro ty, kdo se chtějí přehledně a stručně seznámit s islámem v Tatarstánu. Je to jedna z mála knih, která přehledně nahlíží na islám z více úhlů; je možno ji považovat za objektivní a čtenář se v ní setká i s kritikou, ačkoli je psána praktikujícím muslimem.

Kristina Maršálková

Pejanović, Mirko. ***The Political Development of Bosnia and Herzegovina in the Post-Dayton Period.*** Sarajevo: TKD Šahinpašić, 2007. 238 s.

Kniha *Politický vývoj Bosny a Hercegoviny v postdaytonském období* z pera Mirka Pejanoviće je politologickou analýzou poválečného vývoje Bosny z pohledu domácího autora a odborníka. Již tento fakt činí knihu zajímavou, neboť zahraničních prací na podobné téma vyšlo již více než dost a naopak dostupná místní produkce často v nabídce chyběla. Ještě zajímavější se kniha stává po zjištění, že autorem je bosenský Srb. Hned na počátku tedy vyvstává otázka, zda bude autor k probírané problematice přistupovat se státotvorným, nebo naopak destruktivním přístupem opírajícím se o údajnou neživotoschopnost tak heterogenního a zbyrokratizovaného státu.

Po seznámení s autorem se však dá předpokládat, v jakém duchu bude studie zřejmě napsána. Akademik Mirko Pejanović je známou osobou v bosenských společenskovědních kruzích. Je autorem několika knih a mnoha článků a jeho zastřešujícím tématem je obhajoba demokracie, pluralismu či samosprávy. Autor byl také členem několika nevládních organizací a stál za založením spolku *Srbská občanská*

rada – Hnutí za rovnoprávnost v Bosně a Hercegovině, jehož je v současnosti předsedou. Byl také jedním z čelních zastánců myšlenky o ústavní rovnoprávnosti bosenských národů.

Pejanovičova kniha je tvořena výběrem z jeho článků a studií z let 1997–2005, v nichž se věnoval společenským procesům, které významně ovlivnily obsah a směřování bosenské politiky v poválečných letech. Většina z těchto textů pochází z vědeckých konferencí, setkání u kulatého stolu a jednání nevládních organizací.

Práce je rozdělena celkem do šesti tematických bloků. V prvním z nich je zahrnuta hlavně analýza Daytonské mírové smlouvy a otázka vzniku samotné bosenské státnosti a politického pluralismu, který se však nevyvinul podél standardní osy pravice – levice, ale na základě etnické příslušnosti. Tomuto tématu se potom více věnuje druhá kapitola, která popisuje styčné plochy etnické a politické heterogenity. V této kapitole dostávají prostor analýzy nestátotvorných kroků politických stran i zásahy vůči nim ze strany Vysokého představitele OSN. Třetí kapitola se věnuje podmínkám případné integrace Bosny a Hercegoviny do Evropské unie a autor v ní vyjadřuje ne ojedinělý názor, že stabilní vývoj Bosny a Hercegoviny je jistě možný pouze v rámci EU. Ve čtvrté části se diskutuje vývoj demokracie na místní úrovni. Mezi hlavní témata zde patří občanská účast na veřejné správě a rostoucí participace obyvatel zejména v oblastech ochrany životního prostředí, školství, zdravotní péče a veřejných služeb, souhrnně v oblastech s vlivem na kvalitu životní úrovně. Druhou část obsahu kapitoly tvoří úvahy o nutné reformě místní samosprávy. Následující, předposlední kapitola se zaměřuje na politickou a ústavní rovnoprávnost národů Bosny a Hercegoviny, tj. Bosňáků, Chorvatů a Srbů a autochtonních národnostních menšin. Autor v ní odkazuje na tradici multikulturní a nábožensky pestré bosenské společnosti a odsuzuje etnické čistky na tomto území během válečných let i přetrvávající status druhořadých občanů (Srbů v bosňácko-chorvatské Federaci a naopak Bosňáků a Chorvatů v Republice srbské) po válce. V poslední kapitole knihy jsou na závěr nastíněny autorovy vize ohledně změny politického systému Bosny a Hercegoviny. Jedná se zejména o ústavní doplňky rozšiřující práva minoritních národů na území druhé entity a celkově o jistou aktualizaci daytonského uspořádání.

Souhrnně vzato je dílo Mirka Pejanoviće velmi vyváženým počinem, cennějším i proto, že autor je příslušníkem etnika, jež bylo do projektu Bosna a Hercegovina spíše dotlačeno a minimálně v prvních letech poválečné existence státu činilo vše možné pro jeho rozbití. Autor se naopak snaží nacházet nekonfliktní řešení, je víceméně smířen s existencí daytonské Bosny a Hercegoviny a cesty k vybědnutí z neustále se vlekoucí krize hledá v decentralizaci, ve zvětšování důrazu na místní samosprávu a samozřejmě také v evropské integraci. Takto pozitivní a probosenská práce od srbského autora je spíše výjimkou a i pro tento fakt byla kniha s úlevou i opatrným nadšením přijata u mnohých západních politiků i politických komentátorů. Nicméně nekonfliktní debata na akademické úrovni ještě neznamená přenos

této debaty i stylu jejího vedení do reálné politiky. Právě tento krok je nezbytný pro udržení celistvé a mírové Bosny a Hercegoviny a její případné evropské integrace. A jestliže na akademické úrovni dosažení nekonfliktní debaty trvalo dalších deset let po skončení války, lze se jen dohadovat, kdy k podobnému konsenzu dojde i mezi politickými reprezentacemi neustále znesvářených etnik. Proto Pejanovičova práce spíše jen vzbuzuje naději, která však rychle pohasne, pokud si jeho práci nepřečte někdo z ústředí bosenských politických stran.

Radek Oravec

Said, Edward W. ***Orientalismus: Západní koncepce Orientu***. Praha–Litomyšl: Paseka, 2008. 459 s.

Dnes již klasická práce americko-palestinského literárního historika Edwarda Saída (1935–2003) se třicet let po svém prvním vydání dočkala českého překladu. Monografie, která měla značný vliv na vývoj tzv. postkoloniálních studií, kriticky popisuje vznik a vývoj evropské a posléze též americké orientalistiky, její vazby na kolonialismus a vliv jejích výstupů na podobu soudobého celospolečenského diskursu o zemích Asie a Afriky v Evropě.

Klíčovými pojmy celé práce jsou *Orient*, rozsáhlá oblast Blízkého Východu, indického subkontinentu a Dálného Východu, často chápaná jako monolitický celek, dále *orientálec*, tedy obyvatel Orientu, a *orientalista*, který se studiem Orientu a orientálců zabývá. Sám orientalista spoluvytváří diskurs o Orientu, zatížený mnohými předsudky a neopodstatnitelnými generalizacemi. Tento diskurs Said označuje jako *orientalismus*.

Práce je rozčleněna do tří obsáhlých kapitol, z nichž první vymezuje předmět bádání a shrnuje rané fáze vývoje, druhá popisuje vrcholný orientalismus devatenáctého století a poslední kapitola, nazvaná „Orientalismus dnes“ pokrývá období od první světové války do sepsání knihy (1977). Přiložený doslov k vydání z roku 1995 a předmluva k vydání z roku 2003 navíc uvádí příklady přežívajícího orientalistického diskursu v pozdější době, nejnověji v souvislosti se současnou americkou anabází v Iráku a její prezentací americkou vládou.

Ačkoliv Said klade důraz na období devatenáctého a dvacátého století, připomíná, že již v antice se zrodilo pojetí Orientu coby protikladu Evropy, entity od Evropy jasně oddělené, diametrálně odlišné a vůči Evropě méněcenné a zároveň ji ohrožující. V průběhu středověku a raného novověku byly studium a výklad východní problematiky v kompetenci církve a nesly se především v duchu polemik s islámem. Jak se rozšiřovaly vědomosti Evropanů o oblastech na východ od Levanty, zvětšovalo se také teritorium chápané navzdory své ohromné rozmanitosti jako